

Streszczenie popularnonaukowe

Prawo do nieobciążania się stanowi fundament współczesnego wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych. Wyklucza ono stosowanie prawnego przymusu dostarczania informacji, które mogłyby prowadzić do pociągnięcia danej osoby do odpowiedzialności karnej za czyn zabroniony. Można jednak zauważyć, że w ostatnich dziesięcioleciach prawo do nieobciążania się jest w kryzysie. Jego cel, granice oraz zakres zastosowania stały się przedmiotem licznych kontrowersji. Rewolucja cyfrowa i jej wpływ na gromadzenie materiału dowodowego wywołały tylko kolejne wątpliwości dotyczące m.in. tego, czy przymus dostarczenia haseł do zabezpieczonych zbiorów danych narusza zasadę *nemo se ipsum accusare tenetur*. Ponieważ pojęcie prawa do nieobciążania się staje się coraz mniej jasne, istnieje pilna potrzeba ustalenia jego znaczenia. Wyzwania, jakie niesie ze sobą cyfryzacja życia codziennego, stwarzają doskonałą okazję do ponownego zastanowienia się nad pierwotnym uzasadnieniem, rolą i znaczeniem prawa do nieobciążania się w procesie karnym.

Celem badań w projekcie jest ustalenie, jak prawo do nieobciążania się powinno być rozumiane w erze cyfrowej. Ponieważ wyzwania, jakie niesie za sobą cyfryzacja życia codziennego, w istotny sposób przekładają się również na postępowanie karne, w ramach projektu zbadany zostanie wpływ nowych technologii na prawo do nieobciążania się. Aby jednak zreinterpretować zasadę *nemo se ipsum accusare tenetur* w zgodzie ze zmieniającą się rzeczywistością, należy wrócić do jej korzeni i odpowiedzieć na pytanie, jaka jest istota, cel, uzasadnienie i zakres zastosowania prawa do nieobciążania się. W projekcie poddano więc analizie racjonalizację prawa do nieobciążania się oraz to, jak zostało ono pierwotnie zdefiniowane, a także jak ewoluowało jego rozumienie. Na koniec podjęta zostanie próba odpowiedzi na kluczowe pytanie badawcze, czyli to, czy pierwotne założenia dotyczące prawa do nieobciążania się są nadal aktualne w XXI wieku, czy też wymagają one reinterpretacji, aby odpowiedzieć na wyzwania postępującego rozwoju nauki i techniki.

Badania w projekcie zostaną przeprowadzone przy użyciu metody analitycznej, dogmatycznej i komparatystycznej. Metoda analityczna i dogmatyczna posłuży do wykrycia znaczenia norm prawnych zawartych w obowiązujących aktach prawnych w analizowanych krajowych systemach prawnych (Anglia i Walia, USA, Niemcy, Francja, Włochy, Hiszpania, Belgia i Polska), jak również w prawie międzynarodowym (w tym w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz prawie unijnym – Dyrektywie 2016/343 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 marca 2016 r. w sprawie wzmocnienia niektórych aspektów domniemania niewinności oraz prawa do obecności na rozprawie w postępowaniu karnym). Ta część badań obejmie również kompleksową analizę doktryny prawa karnego oraz analizę orzecznictwa w celu przedstawienia praktycznych zastosowań badanych norm prawnych. Pozwoli to na określenie ogólnego charakteru, celu i zakresu prawa do nieobciążania się oraz środków prawnych dostępnych w przypadku naruszenia omawianego prawa.

Metoda porównawcza zostanie natomiast wykorzystana do identyfikacji zarówno elementów wspólnych, jak i różnic w rozumieniu prawa do nieobciążania się. W projekcie zaplanowano analizę systemu prawnego państw *common law* i *civil law*. Jeśli chodzi o kraje *common law*, nacisk zostanie położony przede wszystkim na porządek prawny Anglii i Walii jako system-matkę wszystkich jurysdykcji *common law*. Uwaga zostanie również zwrócona na prawo federalne Stanów Zjednoczonych. Jeśli chodzi o system kontynentalny, projekt zakłada zbadanie prawa i praktyki jego stosowania w Niemczech i Francji. Uzupełnieniem analizy będzie studium systemów prawnych Belgii, Włoch, Hiszpanii i Polski.

Efektom projektu będzie publikacja artykułów naukowych w renomowanych międzynarodowych i polskich czasopismach prawniczych oraz tomach zbiorowych wydawanych przez renomowane wydawnictwa. Upowszechnienie projektu odbywać się będzie również poprzez prezentację jego wyników na konferencjach krajowych i międzynarodowych. Umożliwi to popularyzację wyników projektu w środowisku akademickim zarówno w Polsce, jak i za granicą.